

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

ΣΥΝΘΗΚΕΣ - ΝΟΜΟΙ - ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ
ΧΑΡΤΕΣ

1947 - 1997

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ
ΣΥΝΘΗΚΕΣ - ΝΟΜΟΙ - ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ
ΧΑΡΤΕΣ
1947 - 1997

ΣΥΛΛΟΓΗ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΤΡΙΑΝΤ. Α. ΓΕΡΟΖΗΣΗΣ

ΑΘΗΝΑ 1998

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ
ΣΥΝΘΗΚΕΣ - ΝΟΜΟΙ - ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ - ΧΑΡΤΕΣ, 1947-1997

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Συλλογή κειμένων-Επιμέλεια
Τρ. Α. Γεροζήσης

Τεχνική Επιμέλεια
Ηλ. Μάρκου

ISBN 960-560-014-5

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Το σύμπλεγμα των νησιών του νοτιοανατολικού Αιγαίου, που στον αιώνα μας είναι γνωστό ως Δωδεκάνησα, αποτελεί από τους αρχαίους χρόνους, το βασικό στοιχείο που κατέστησε το Αιγαίο Πέλαγος για μεγάλες χρονικές περιόδους κλειστή ελληνική θάλασσα, ελληνική λίμνη.

Τα Δωδεκάνησα με την εξαιρετική γεωστρατηγική τους σημασία, με τη μεγάλη ναυτική τους παράδοση, αλλά και την οικονομική και πολιτιστική τους επιρροή σε όλο τον μεσογειακό χώρο, ήταν αναπόφευκτο να γνωρίσουν – και γνώρισαν – στη μακρόχρονη Ιστορία τους, πολλούς κατακτητές και να λειτουργήσουν ως χωνευτήριο ετερόκλητων πολιτισμών.

Όμως ποτέ δεν έχασαν την ελληνικότητά τους, τα πολιτισμικά εκείνα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τον ελληνικό κόσμο: την κοινή γλώσσα, τα ίδια ήθη και έθιμα, την κοινή θρησκεία, την αγάπη για την ελευθερία.

Στην πορεία ανασύνταξης του Ελληνισμού, που άρχισε το 1821, μέσα από μακρόχρονους αγώνες και θυσίες, ευτυχής σταθμός υπήρξε η Ένωση των Δωδεκανήσων με την Ελλάδα, γεγονός που προσέδωσε στο ελληνικό κράτος μεγάλη γεωστρατηγική σημασία στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου.

Η Βουλή των Ελλήνων με μια σειρά εκδηλώσεων εορτάζει την επέτειο των πενήντα χρόνων από την Ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου στον κορμό του ελληνικού κράτους. Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων αυτών και στην προσπάθεια επικοινωνίας της Βουλής με τον Λαό, με την ευκαιρία του επετειακού εορτασμού σημαντικών γεγονότων της ελληνικής ιστορίας, εντάσσεται και η παρούσα έκδοση, που περιλαμβάνει ιστορικές πηγές, οι οποίες αναφέρονται στη Νεότερη Ιστορία της Δωδεκανήσου, παρακαταθήκη ιερή στην κοινή των Ελλήνων Ιστορία, συμβολή στην εθνική μας αυτογνωσία.

Ιούλιος 1998

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΧΡ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Σύμπλεγμα των Δωδεκανήσων βρίσκεται στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο.

Η ονομασία “Δωδεκάνησα” προέρχεται από τα πρώτα δώδεκα μεγαλύτερα νησιά του Συμπλέγματος αυτού και χρησιμοποιείται κυρίως από το 1908.

Στην πραγματικότητα πρόκειται για σύνολο, σύμπλεγμα, όπου περιλαμβάνονται με Διεθνείς Συνθήκες και με ιστορική κατακύρωση, πολλά νησιά, νησίδες και βραχονησίδες.

Το σύνολο της χερσαίας επιφάνειας του Συμπλέγματος καλύπτει έκταση 2.705 τετ.χιλ. και τα 18 μεγαλύτερα από αυτά τα νησιά είναι: Ρόδος, Κάρπαθος, Κως, Κάλυμνος, Αστυπάλαια, Κάσος, Τήλος, Σύμη, Λέρος, Νίσυρος, Πάτμος, Χάλκη, Λειψοί, Αγαθονήσι, Μεγίστη, Λέβιθα, Αρκοί, Αλιμιά.

Από αυτά τα νησιά το μεγαλύτερο είναι η Ρόδος με έκταση 1398 τ.χ. και τα μικρότερα οι Αρκοί και η Αλιμιά με 7 τ.χ. το καθένα.

Όλα αυτά, τα δεκαοχτώ νησιά, κατοικούνται μόνιμα. Αλλά και πολλά άλλα μικρότερα νησιά κατοικούνται μόνιμα ή περιστασιακά και πολλά νησίδια και βραχονησίδες καλλιεργούνται κατά εποχές ή φιλοξενούν κοπάδια γιδωπρόβατα καθώς και τα ψαροκάικα της περιοχής τους.

Τα νερά των νησιών, ακόμα και των πιο μικρών είναι πλούσια σε ιχθυαλιεύματα. Επίσης τα νησιά είναι πλούσια σε κυνήγι εποχικό ή μόνιμο.

Αλλά και η γεωργία είναι αναπτυγμένη, ιδιαίτερα στα μεγαλύτερα νησιά. Επίσης ο ορυκτός πλούτος είναι σημαντικός.

Τα καθαρά νερά και οι όμορφες ακρογιαλιές αλλά και οι φυσικές ομορφιές στο εσωτερικό τους, το ήπιο κλίμα, η συνολική ιστορία των νησιών αλλά και η επί μέρους ιστορία του κάθε νησιού, ο φιλόξενος και ανοιχτός χαρακτήρας των κατοίκων τους, συνέβαλαν στην ανάπτυξη του τουρισμού.

Ετσι τα Δωδεκάνησα, εξελίχθηκαν, μαζί και με τα άλλα νησιωτικά συμπλέγματα του Αιγαίου Πελάγους, σε πόλο διεθνούς τουριστικού ρεύματος. Και αυτό γιατί προσφέρουν μοναδικές φυσικές καλλονές, κλίμα ευχάριστο, πυκνό δίκτυο θαλάσσιων και εναέριων συγκοινωνιών, αρχαία και μεσαιωνικά μνημεία και συνεχώς αναπτυσσόμενη τουριστική υποδομή.

Σημαντική ήταν και είναι η προσφορά των Νησιών στη Ναυτιλία. Μεγάλος αριθμός караβιών ανήκει σε Δωδεκανήσιους και είναι πασίγνωστη η ναυτοσύνη και γενικότερα η ναυτική τους ικανότητα.

Μεγάλη, για την ανάπτυξη της ναυτιλιακής οικονομίας υπήρξε η προσφορά των σφουγγαράδων που με τους στολίσκους των για μήνες μάζευαν σφουγγάρια σε διάφορα σημεία της Μεσογείου.

Από πλευράς γενικής στρατηγικής η σημασία του Συμπλέγματος των Δωδεκανήσων, σε όλη την Ιστορία και στην εποχή μας βέβαια είναι τεράστια, όχι μόνο για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, αλλά σε ευρύτερη και παγκόσμια κλίμακα, είτε πρόκειται για την στρατιωτική άποψη, είτε για την οικονομική άποψη, ιδιαίτερα, στο τουριστικό της μέρος.

Αυτά τα στοιχεία, στρατηγική θέση μέσα στη μεγάλη κοιτίδα του Ελληνισμού, το Αιγαίο, με τις δυό του ιστορικές “όχθες”, οικονομική θέση, ναυτιλία, εμπόριο, δυνατότητα ελέγχου του Αιγαίου στρατιωτικά και άλλα, καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό και την “πορεία” του Συμπλέγματος στο διάβα των αιώνων.

Τα Δωδεκάνησα είναι γνωστά από την μακρινή αρχαιότητα. Η εξέλιξή τους από την νεολιθική εποχή, ως ιστορική συνέχεια, είναι συναρπαστική.

Ελαβαν μέρος στον “Πόλεμο της Τροίας”. Στον κατάλογο των πλοίων, που έλαβαν μέρος στον πόλεμο αυτό, αναφέρεται ο αριθμός των πλοίων που διέθεσε κάθε νησί.

Ζουν από τότε κυριολεκτικά μέσα στο “γίγνεσθαι” του ελληνικού κόσμου. Συμμετέχουν στις κοσμογονικές εξελίξεις του αρχαίου ελληνικού κόσμου, στους πολέμους, τις εμφύλιες διαμάχες, τις Συμμαχίες.

Συμμετέχουν στην Πανελλήνια Συμμαχία, που δημιούργησαν ο Φίλιππος και ο Αλέξανδρος, καθώς και στις συγκρούσεις των Επιγόνων.

Συμμετέχουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες, στους οποίους μόνον ελληνικές πόλεις λάμβαναν μέρος.

Το εμπόριο, ο πλούτος, η ανάπτυξη του πολιτισμού και των επιστημών, έφεραν τα νησιά σε μεγάλη ανάπτυξη.

Η επέκταση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας δεν ήταν δυνατό να αφήσει άθικτα τα νησιά, όπως και τα άλλα του Αρχιπελάγους, ή της Άσπρης Θάλασσας, όπως το αποκαλούσαν παλιότερα, δηλαδή του Αιγαίου Πελάγους.

Στη συνέχεια αποτέλεσαν τμήμα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και διαδραμάτισαν ξεχωριστό ρόλο στο πλαίσιο της.

Στις αρχές του 14ου αιώνα άρχισε η εγκατάσταση των γνωστών ως “Ιωαννιτών Ιπποτών”. Η κυριαρχία των Ιωαννιτών θα λήξει με την κατάληψη των νησιών από τους Οθωμανούς Τούρκους.

Όλα αυτά τα χρόνια και ιδιαίτερα από την εγκατάσταση των Ιωαννιτών Ιπποτών και ως το 1821, οι κάτοικοι των νησιών διατήρησαν την ελληνικότητά τους, δηλαδή, κοινό τρόπο ζωής με τους Έλληνες κατοίκους των άλλων νησιών του Αρχιπελάγους, κοινή δίψα για Ελευθερία, κοινή γλώσσα και Θρησκεία, ίδια ήθη και έθιμα.

Με το ξέσπασμα της Επανάστασης του 1821 τα Δωδεκάνησα προσχωρούν ολοκληρωτικά σ’ αυτήν, προσφέροντας καράβια, ναυτικούς και θυσίες.

Το 1830 τα Δωδεκάνησα κατακτούν την Ελευθερία, θεωρούμενα τμήμα του Ελευθέρου Ελληνικού Κράτους.

Όμως για λίγο, γιατί με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου επιστρέφονται στην Οθωμανική Αυτοκρατορία με αντάλλαγμα την Εύβοια.

Αλλά τώρα υπήρχε έστω μία “μικρή” Ελεύθερη Ελλάδα, που με αγώνες μέσα από τις συμπληγάδες των συγκρουομένων συμφερόντων των Μεγάλων Δυνάμεων της κάθε εποχής, προσπαθούσε να ελευθερώσει τις αλύτρωτες περιοχές του Ελληνικού Κόσμου.

Μετά τον ατύχη για την Τουρκία ιταλοτουρκικό Πόλεμο του 1911, οι Ιταλοί κατέλαβαν τον ίδιο χρόνο τα Δωδεκάνησα.

Οι προσπάθειες της Ιταλίας να προσαρτήσει τα Δωδεκάνησα στο Ιταλικό Κράτος, οδηγούν τους Έλληνες το 1920 στην ανακήρυξη της αυτόνομης “Πολιτείας του Αιγαίου” και με την Συνθήκη των Σεβρών τα νησιά περιέρχονται στην Ελλάδα με εξαίρεση τη Ρόδο.

Όμως με την Συνθήκη της Λωζάνης το 1923, μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, τα Δωδεκάνησα δίνονται πάλι στην Ιταλία.

Η Ιταλία προσπάθησε με κάθε μέσο να αλλάξει το φρόνημα των κατοίκων, να διεισδύσει Θρησκευτικά και Εκκλησιαστικά, οικονομικά και πολιτισμικά, αλλά χωρίς αποτέλεσμα, συναντώντας την με κάθε τρόπο εκδηλούμενη αντίδρασή τους.

Στον Πόλεμο κατά της Ιταλικής φασιστικής επίθεσης το 1940 και στη συνέχειά του ως το τέλος, οι Δωδεκανήσιοι έλαβαν μέρος συγκροτώντας μάχιμα τμήματα, δίνοντας μάλιστα τον πρώτο Έλληνα νεκρό αξιωματικό, τον υπολοχαγό Αλέξανδρο Διάκο.

Με την Συνθηκολόγηση της Ιταλίας το 1943 τους Ιταλούς αντικατέστησαν οι Γερμανοί. Παρ’ όλο που ο γερμανικός στρατός αποχώρησε από την Ελλάδα ως το τέλος Νοέμβρη του 1944, “περιέργως πώς” τα γερμανικά στρατεύματα “αφέθηκαν” από τους Συμμάχους να κατέχουν τα Δωδεκάνησα, την Σούδα στην Κρήτη και την Μήλο ως το τέλος του πολέμου.

Τα Δωδεκάνησα παραδόθηκαν από τους Γερμανούς στους Αγγλους με την άνευ όρων παράδοση της Χιτλερικής Γερμανίας στις 8 Μάη του 1945.

Παρ’ όλο που τα Δωδεκάνησα ήταν “ελληνικά” ακόμα και στις πιο μαύρες περιόδους ξενικής κατοχής, κατοικούμενα κατά 95% περίπου από Έλληνες, με ελάχιστους Ιταλούς και ένα μικρό ποσοστό Μουσουλμάνων, παρ’ όλο που η Ελλάδα είχε πολεμήσει στο πλευρό της Μεγ. Βρετανίας, παρ’ όλο που η Συνδιάσκεψη της Ειρήνης στο Παρίσι τον Αύγουστο του 1946 είχε αποφασίσει την ενσωμάτωση των νησιών με την Ελλάδα, η Μεγ. Βρετανία τα κράτησε υπό την στρατιωτική της κατοχή ως τον Μάρτη του 1947, μην αποκλείοντας την “παράδοσή” τους στην Τουρκία η οποία από την πλευρά της είχε ετοιμάσει και το διοικητικό προσωπικό, νομάρχες, επάρχους κλπ.

Τα Δωδεκάνησα, ελεύθερα ύστερα από αιώνες, υποδέχθηκαν τον Μάρτη του 1947 τον πρώτο Έλληνα στρατιωτικό διοικητή, τον ναύαρχο Περ. Ιωαννίδη και με τον Νόμο 518/1948 αποτελούν εφεξής ελληνικό έδαφος.

Η εργασία αυτή χωρίζεται σε τέσσερα μέρη.

Στο Πρώτο Μέρος παρατίθενται η Συνθήκη της Λωζάνης, οι δύο Συνθήκες μεταξύ Ιταλίας-Τουρκίας το 1932, (ελληνικό και γαλλικό κείμενο) όπου καθορίζεται με ακρίβεια η συνοριακή γραμμή μεταξύ Δωδεκανήσων (τότε ιταλικού εδάφους) και Τουρκίας (παράλια Ιωνίας).

Η χάραξη των συνόρων έγινε με βάση αυτές τις Συνθήκες, τις οποίες επικυρώνει ουσιαστικά και νομικά, (de facto και de jure), η Συνθήκη των Παρισίων του 1947 η οποία παρατίθεται επίσης. Στις Συνθήκες αυτές, του 1932 και των Παρισίων του 1947, δεν εμφανίζονται πουθενά ούτε γίνεται λόγος για “γκρίζες ζώνες”, ούτε για “δικαιώματα” του “Επιτιθέμενου Ουδέτερου” κατά την διάρκεια του Β! Παγκοσμίου Πολέμου, της Τουρκίας.

Στο Δεύτερο Μέρος παρατίθεται η εσωτερική νομοθεσία, δηλαδή παρατίθενται οι αρχικοί βασικοί Νόμοι του Ελληνικού Κράτους, όπως ο Νόμος “περί προσαρτήσεως των “Δωδεκανήσων”, ο Νόμος “περί αποδόσεως της ελλη-

νικής ιθαγενείας", ο Νόμος "Περί διοικήσεως της Δωδεκανήσου" και άλλοι.

Παρατίθενται Νόμοι, Διατάγματα, Υπουργικές Αποφάσεις, Αποφάσεις Νομαρχών, από το 1947 ως σήμερα, που καλύπτουν όλο το φάσμα του Ελληνικού Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου.

Ο αναγνώστης, ο ερευνητής, ο ιστορικός, εκείνος που θα ανατρέξει σ' αυτές τις ιστορικές πηγές, θα διαπιστώσει την ομαλή και σχεδόν άμεση προσαρμογή των Δωδεκανήσων στο Δίκαιο του ελεύθερου ελληνικού Κράτους και ότι η Ελλάδα προσαρτώντας τα Δωδεκάνησα, προσάρτησε "Ελλάδα" χωρίς καμιά δυσκολία δικαιοκτικής φύσης στην ομαλή προσαρμογή της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτιστικής κλπ. ζωής και δραστηριότητας.

Το Τρίτο Μέρος, που κατά κάποιο τρόπο έρχεται να επιβεβαιώσει "υλικά" και "ηθικά" τα δύο Πρώτα Μέρη, αποτελείται από στατιστικά στοιχεία.

Το 1947 το ελληνικό Κράτος πραγματοποίησε μία πλήρη στατιστική Απογραφή. Η Απογραφή παρατίθεται ολόκληρη. Στη συνέχεια παρατίθενται στοιχεία που αφορούν τα Δωδεκάνησα, από τις Απογραφές των ετών 1951, 1961, 1971, 1981, 1991. Έτσι ο μελετητής, ο ενδιαφερόμενος, είτε τώρα, είτε μετά από δεκαετίες, θα έχει τα βασικά στατιστικά στοιχεία, μαζί με τα στοιχεία των δύο άλλων Μερών, τα στοιχεία των πενήντα χρόνων από την προσάρτηση, των πρώτων πενήντα χρόνων Ελευθερίας.

Οι στατιστικοί πίνακες παρατίθενται, όπως δημοσιεύθηκαν από την Στατιστική Υπηρεσία, χωρίς να αλλάξει η αρίθμηση των, ώστε ο ερευνητής να μπορεί να ανατρέχει χωρίς δυσκολία απευθείας στα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας.

Σε ορισμένους πίνακες παρατίθενται ή δεν αφαιρέθηκαν στοιχεία άλλων περιοχών. Αυτό έγινε για να είναι δυνατή μία πρώτη σύγκριση.

Το Τέταρτο Μέρος αποτελούν οι δύο Χάρτες που είναι τοποθετημένοι σε ειδική θήκη στο πίσω εξώφυλλο του βιβλίου.

Οι Χάρτες αυτοί κατασκευάστηκαν από την Υδρογραφική Υπηρεσία του Πολεμικού Ναυτικού, με βάση κυρίως τα περιεχόμενα στο έργο στοιχεία, Συνθήκες, Νόμους κλπ.

Οι Χάρτες αυτοί καθορίζουν με σαφήνεια την περιοχή αυτή και τα θαλάσσια σύνορα, μη αφήνοντας περιθώρια αμφισβήτησης οποιασδήποτε μορφής.

Το νησιώτικο Σύμπλεγμα των αναφερομένων ως Δωδεκάνησα, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της Ελληνικής Επικράτειας, όπως και τα άλλα Τμήματα αυτής, με την έννοια ότι η παραμικρή προσβολή μέρους των Δωδεκανήσων θα αποτελεί ταυτόχρονα προσβολή και των άλλων τμημάτων της Ελληνικής Επικράτειας.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στην Υδρογραφική Υπηρεσία του Πολεμικού Ναυτικού για την κατασκευή των Χαρτών, σύμφωνα με τις υποδείξεις μας.

Τριαντ. Αθ. Γεροζήσης

*Δρ. Νομικής του Πανεπιστημίου
Paris II-Sorbonne.*

*Επιστημονικός Συνεργάτης,
Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών
της Βουλής των Ελλήνων*